

УДК 342.97:37.078

ПОЛОВЧЕНЯ А.Б.

**АДМІНІСТРАТИВНІ ОBOB'ЯЗКИ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ
У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

У статті досліджено адміністративні обов'язки громадських об'єднань у сфері освіти та здійснено їх класифікацію за критерієм поділу на загальноправові та спеціальні. Проаналізовано статутні документи громадських об'єднань у сфері освіти щодо закріплення у них адміністративних обов'язків.

Ключові слова: громадські об'єднання, адміністративно-правовий статус, адміністративна правосуб'єктність, адміністративні обов'язки, класифікація.

В статье исследованы административные обязанности общественных объединений в сфере образования и осуществлена их классификация по критерию разделения на общеправовые и специальные. Проанализированы уставные документы общественных объединений в сфере образования по признаку закрепления в них административных обязанностей.

Ключевые слова: общественные объединения, административно-правовой статус, административная правосубъектность, административные обязанности, классификация.

In the article the administrative duties of public associations in the sphere of education are investigated and their classification according to the criterion of division into general law and special ones is carried out. The statutory documents of public associations in the field of education concerning the assignment of administrative duties in them are analyzed.

Key words: public associations, administrative-legal status, administrative personality, administrative duties, classification.

Вступ. Сучасні політичні та соціально-економічні перетворення в Україні ставлять нові завдання перед системою освіти. Саме тому наша держава визначила нову стратегію реформування освіти, яка орієнтована на систему державно-громадського управління освітою, з огляду на це адміністративно-правовий статус громадських об'єднань у сфері освіти набуває якісно нового значення.

Проблемі визначення суб'єктів адміністративного права присвячено багато наукових праць науковців: В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, В.В. Галунька, В.К. Колпакова, О.В. Кузьмеко, Є.В. Курінного, С.Г. Стеценка та ін. Але на сьогодні можемо констатувати, що в адміністративно-правовій науці питання адміністративно-правового статусу саме громадських організацій у сфері освіти є недостатньо дослідженими та потребують комплексного та всебічного їх аналізу, з огляду на те, що в освітній сфері триває процес реформування.

Постановка завдання. Отже, метою статті є аналіз адміністративних обов'язків громадських об'єднань у сфері освіти, які є невіддільним елементом адміністративного статусу, поряд із правами та відповідальністю.

Результати дослідження. Адміністративне право характеризується досить великою кількістю суб'єктів, серед яких окремо можна виділити громадські об'єднання у сфері освіти. В.В. Галунько вважає, що суб'єктами адміністративного права можуть бути індивідуальні та колективні суб'єкти (серед яких він виділяє також і громадські об'єднання) [6, с. 121].

Визначення громадського об'єднання міститься у Законі України «Про громадські об'єднання». Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів [3].

© ПОЛОВЧЕНЯ А.Б. – здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права (Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»)

Виходячи з предмета нашого дослідження, слід окремо зауважити, що адміністративно-правовий статус громадського об'єднання у сфері освіти тісно пов'язаний з його адміністративною правосуб'єктністю, під якою у юридичній науці розуміється здатність мати права і обов'язки у сфері публічного управління, а також здатність надати права реалізовувати і виконувати покладені обов'язки [11, с. 30].

На підтвердження цієї думки Т. Коломосць та П. Лютіков вказують, що адміністративна правосуб'єктність є основним, базовим елементом адміністративно-правового статусу особи. Саме вона зумовлює можливість юридичної особи бути учасником адміністративних правовідносин та визначає обсяг її прав та обов'язків [7, с. 385].

Разом з тим, наводячи авторську дефініцію «адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб», вчені вказують на здатність юридичної особи мати закріплені адміністративно-правовими нормами суб'єктивні права та суб'єктивні обов'язки, а також здатність своїми діями набувати та реалізовувати права, створювати для себе або інших суб'єктів обов'язки та здатність юридичної особи нести за порушення адміністративно-правових норм адміністративну відповідальність, які (здатності) можуть змінюватись під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів і умов [7, с. 385].

Таким чином, можемо визначити, що поряд із правами, окремим елементом адміністративно-правового статусу громадських об'єднань у сфері освіти є їх адміністративні обов'язки. Саме адміністративні обов'язки, які не існують відокремлено, а кореспондують з іншими елементами адміністративного статусу, такими як права і відповідальність, є предметом нашого аналізу.

Вважаємо, що обов'язки громадських об'єднань поділяються на загальноправові та спеціальні, які у свою чергу залежать від того, чи має громадське об'єднання статус юридичної особи чи функціонує без такого статусу. Крім цього, на перелік обов'язків громадських об'єднань впливає їх належність до певної сфери, а також наявність цілей, передбачених у статутних документах, які визначають характер їх діяльності.

Щодо адміністративних обов'язків громадського об'єднання, у тому числі і у сфері освіти, то головним із них є обов'язок їх державної реєстрації у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», протягом 60 днів з дня проведення установчих зборів [4]. Тобто обов'язок державної реєстрації, передбачений ч. 8 ст. 8 Закону України «Про громадські об'єднання» [3], є імперативною нормою, оскільки його порушення має наслідком ситуацію, коли громадське об'єднання не вважається утвореним.

У ст. 23 Закону України «Про громадські об'єднання» окреслено перелік обов'язків громадського об'єднання, до яких віднесені: зобов'язання подавати та оприлюднювати звіти про цільове використання коштів відповідно до закону; зобов'язання вести бухгалтерський облік, фінансову та статистичну звітність, бути зареєстрованими в органах доходів і зборів та сплачувати до бюджету обов'язкові платежі відповідно до закону; зобов'язання зберігати правоустановчі документи, документи, в яких міститься інформація про діяльність, яка здійснена відповідно до мети (цілей) та завдань; зобов'язання зберігати і регулярно оновлювати інформацію, достатню для ідентифікації згідно з вимогами закону кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) громадського об'єднання, а також надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом; зобов'язання готувати річні фінансові звіти із зазначенням детального аналізу доходів і витрат; зобов'язання здійснювати заходи контролю, щоб забезпечити зарахування і витрачання повністю всіх коштів у спосіб, що узгоджується з цілями та завданнями заявленої діяльності громадського об'єднання; зобов'язання забезпечити ведення обліку та зберігання не менше п'яти років усіх необхідних облікових документів стосовно внутрішніх та міжнародних операцій, а також інформації про державну фінансову підтримку та надавати її компетентним державним органам на відповідний запит, а також в інших випадках, передбачених законодавством [3].

Таким чином, із всього масиву обов'язків, ми вважаємо за доцільне дослідити загальноправові та спеціальні. На нашу думку, загальноправовим обов'язком є зобов'язання громадських об'єднань використовувати своє майно для досягнення статутних цілей, а також для оплати праці та соціальних заходів. Крім цього, на громадські об'єднання поширюються загальноправові обов'язки, пов'язані з: оплатою та охороною праці; сплатою податків, єдиного соціального внеску; захистом права власності та інших речових прав; відновленням платоспроможності і банкрутства; фінансовим і валютним регулюванням.

Спеціальні обов'язки, на нашу думку, виникають у тому випадку, коли громадські об'єднання різняться за статусом, за сферою діяльності, а також за статутними цілями. Отже, гро-

мадські об'єднання, у т.ч. ті, які не мають статусу юридичних осіб, зобов'язані: додержуватися обмежень щодо мети (цілей) і дій, встановлених Конституцією [1] і ст. 4 Закону «Про громадські об'єднання»; інформувати громадськість про свою мету (цілі) та діяльність; надавати своїм учасникам вільний доступ до інформації про свою діяльність та звітів; повідомляти органи реєстрації про зміну мети (цілей) та складу керівних органів [3]

У той час як громадські об'єднання зі статусом юридичної особи зобов'язані, зокрема: вести бухгалтерський облік, фінансову та статистичну звітність; оприлюднювати дані про державну фінансову підтримку та її цільове використання; підтверджувати всеукраїнський статус (як правило, з метою одержання державної фінансової підтримки); передавати свої активи у випадку ліквідації іншим громадським об'єднанням або у дохід бюджету.

Щодо обов'язків громадських об'єднань у сфері освіти, то вони здебільшого впливають зі статутних цілей таких об'єднань. Наприклад, аналізуючи статутні документи освітніх громадських об'єднань, ми доходимо висновку, що в основному такі цілі пов'язані зі сприянням розвитку освіти в Україні, задоволенням та захистом спільних інтересів членів громадських об'єднань, створенням освітнього простору для формування культури прав людини та толерантності, взаємодією навчальних закладів та організацій громадянського суспільства задля розвитку освіти тощо [8], [9], [10].

Але, виходячи із того, що суб'єкти адміністративного права у сфері освіти мають повноваження щодо нагляду і контролю, то за аналогією існують і адміністративні обов'язки, які кореспондують із вказаними повноваженнями.

Так, беззаперечним є факт, що раніше контрольно-наглядові повноваження у сфері освіти були прерогативою лише державних органів, а саме: Міністерства освіти і науки України, Державної інспекції навчальних закладів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, а також органів управління освітою на місцях. Відповідно до цих повноважень, вказані суб'єкти несли адміністративні контрольно-наглядові обов'язки у межах, визначених законодавством (наприклад, відповідно до вимог процедури ліцензійної та акредитаційної експертизи).

Сьогодні ст. 78 Закону України «Про вищу освіту» прямо передбачає здійснення громадського контролю у сфері вищої освіти як громадськими об'єднаннями, так і окремими громадянами на принципах відкритості і прозорості [2].

Як приклад адміністративних контрольних обов'язків, можемо навести обов'язки, які покладатимуться на громадських спостерігачів за проведенням зовнішнього незалежного оцінювання: ознайомитися із вимогами щодо проведення процедур зовнішнього незалежного оцінювання; подати посвідчення громадського спостерігача за проведенням зовнішнього незалежного оцінювання та документ, що посвідчує особу; засвідчити особистим підписом наявність чи відсутність родинних або інших зв'язків із будь-якою особою з-поміж учасників зовнішнього незалежного оцінювання чи тих, хто проводить зовнішнє незалежне оцінювання; повідомляти відповідальній особі про виявлені порушення і недоліки [5].

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що наразі існує принципово інша система державно-громадського нагляду (контролю) у сфері освіти, а тому виникає необхідність перегляду статутних цілей освітніх громадських організацій, з метою закріплення конкретних адміністративних обов'язків щодо нагляду (контролю). І хоча у ч. 1 ст. 78 Закону України «Про вищу освіту» зазначається, що громадський контроль у сфері вищої освіти є правом, а не обов'язком [2], вважаємо за потрібне акцентувати увагу на тому, що у випадку включення громадського контролю до статутних цілей громадського об'єднання, принципово змінюється і механізм досягнення вказаних цілей, тобто виникають адміністративні обов'язки щодо їх здійснення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних Законодавство України // ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Про вищу освіту : Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. База даних Законодавство України // ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>
3. Про громадські об'єднання : Закон від 22.03.2012. № 4572-VI. База даних Законодавство України // ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон від 15.05.2003. № 755-IV. База даних Законодавство України // ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

5. Положення про громадське спостереження за проведенням зовнішнього незалежного оцінювання : затверджене Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 25.11.2011 № 1354 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України 15.01.2016 № 20). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1481-11>

6. Галунько В.В. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття) : [монографія] / [В.В. Галунько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін та ін.]. – Херсон : Херсонська міська друкарня, 2010. – 378 с.

7. Коломоєць Т. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб як основа їх адміністративно-правового статусу: теоретико-правовий аналіз / Т. Коломоєць, П. Лютіков // Право України. № 3-4/2013. – С. 385-395.

8. Статут Всеукраїнської громадської організації «Відкрита освіта». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openosvita.org/about/statut.php>

9. Статут ГО «Київський освітній центр «Простір толерантності». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/about/>

10. Статут громадської організації сприяння розвитку освіти «Діалог». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uovmr.net.ua/>

11. Хариш М.С. Недержавні громадські організації як складова частина суб'єктів адміністративного права України / М.С. Хариш // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2013. – Вип. 11. – С. 29-31.

УДК 342.9:347.121.1

РІЗАК М.В.

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ГАРАНТУВАННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ПІД ЧАС ОБІГУ ТА ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Розглянуто передумови розвитку європейського законодавства у сфері обігу та обробки персональних даних; досліджено практику Європейського Суду з прав людини у цій сфері; охарактеризовано особливості обігу та обробки персональних даних у соціальних мережах та користувачів гаджетів на підставі судової практики; розроблено пропозиції щодо удосконалення національного законодавства у досліджуваній сфері.

Ключові слова: персональні дані, безпека, обіг, обробка, Європейський Союз.

В статье рассмотрены предпосылки развития европейского законодательства в сфере обращения и обработки персональных данных; исследована практика Европейского Суда по правам человека в этой сфере; охарактеризованы особенности обращения и обработки персональных данных в социальных сетях и пользователей гаджетов на основании судебной практики; разработаны предложения по совершенствованию национального законодательства в указанной сфере.

Ключевые слова: персональные данные, безопасность, обращение, обработка, Европейский Союз.

In article preconditions of European legislation on the treatment and processing of personal data; studied law of the European Court of Human Rights in this area; The features and treatment of personal data in social networks and users of gadgets based on jurisprudence; suggestions for improvement of national legislation in this area.

Key words: personal data security, circulation processing, European Union.

© РІЗАК М.В. – кандидат юридичних наук, помічник-консультант народного депутата України (Верховна Рада України)